

Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla – tilastonäkökulma

MARKKU LANKINEN

Johdanto

Yhteiskuntapolitiikka-lehden numerossa 5/2005 ilmestyi artikkeli ”Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla”. Tekijöinä olivat Matti Kortteinen, Mari Vaattovaara ja Pertti Alasuutari. Tähän artikkeliin sisältyy runsaasti vahvoja väitteitä. Koska olen kaupunkitutkijana perehtynyt myös tilastojen ja aikasarjojen kertomaan, pyrin seuraavassa osoittamaan, millainen kuva näiden tietojen valossa syntyy. Käyn läpi tulo- ja koulutusrakenteen alueellista jakautumista ja kehitystä ja lopuksi pohdin, miksi tilastonäkökulma ja ruutututkimus antavat niin erilaisen kuvan eliittien ryhmittymisestä.

Aineisto, josta edellä mainittujen kirjoittajien analyysi lähtee liikkeelle, muodostuu vuoden 2000 tilanteesta poimituista henkilötason koulutus- ja tulotiedoista, jotka on sijoitettu 250 metriä kertaan 250 metriä -kokoisille karttaruuduille. Ruudut on luokiteltu niissä asuvan väestön tietojen perusteella. Kriteereinä olivat korkeakoulutetun väestön osuus sekä hyvätuloisten osuus. Ruudut on sitten jaoteltu sen mukaan, kuuluvatko ne vai eivätkö kuulu ylimpään neljännekseen molempien ulottuvuuksien suunnassa. Näin muodostui ensimmäinen alueiden joukko, jossa yhtä aikaa toteutuu ylimpään ryhmään kuuluminen sekä tulojen että koulutuksen puolesta. Toiseen ryhmään kuuluu aluetyyppi, jossa koulutustaso edustaa ylintä neljännestä, mutta tulotaso ei. Kolmannessa ryhmässä tilanne on tälle päinvastainen. Ruutukartta-analyysin tulkinnessa esitetään silmämääräinen tulos, jossa tyyppiä 1 edustavat ruudut olivat yleisiä Espoon pientaloalueilla, tyyppiä 2 edustavat puolestaan Helsingin niemellä. Tyyppi 3, tuloja vaan ei koulusta, sirottui hajalleen pääkaupunkiseudun reunojen pientalo-

alueille. Keskeinen kaupunkirakennetta käsittelevä jakso kirjoituksessa sisältyy seuraavaan tekstiin (Kortteinen & al. 2005, 480):

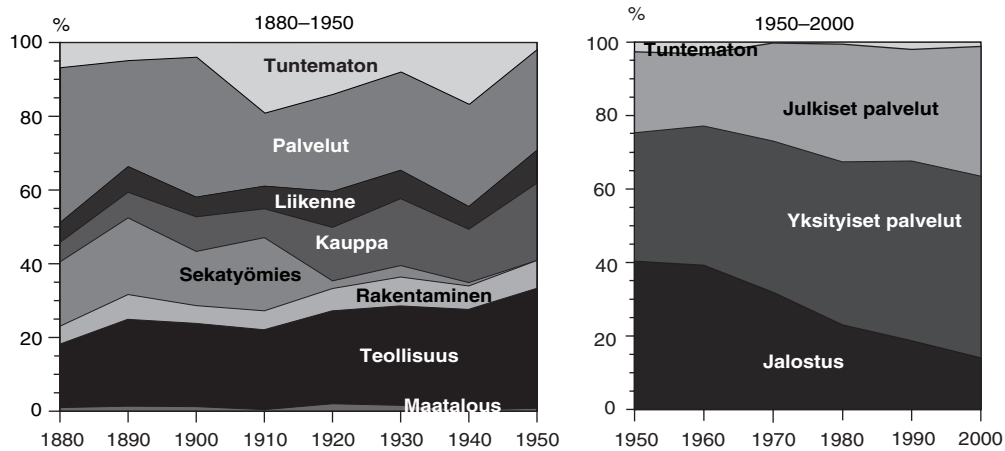
”Kun tätä tulosta tulkitaan sen nojalla, mitä muutoin tiedämme kaupunkialueen kehityksestä, syntyy yksinkertainen rakenteellinen tulkinta. Helsinki on perinteisesti ollut hallinto- ja koulutuskaupunki, joka vasta viime vuosikymmenten aikana on suuntautunut ICT-perustaiseen kasvuun. Analyysimme osoittaa, että vanhan, seudulle tyypillisen virkamieseliitin rinnalla vaikuttaa vahva ns. bisneseliitti. Jälkimmäinen on todennäköisesti vahvistunut seudulla viime vuosikymmenten aikana tapahtuneen rakennemuutoksen tuloksena. Helsingin niemi on sen vanhan urbaanin eliitin omaa aluetta, joka ansaitsee pääosin julkishallinnossa ja koulutuksessa. Bisneseliitti on keskittynyt omille erityisille alueilleen, jotka sijoittuvat isoksi, länsipainottuneeksi klusteriksi Espooseen ja Kauniaisiin. Kun eliitin uudet osat ansaitsevat pääosin yksityisellä sektorilla ja vanha tyypillisemmin julkisella, tuloksena on tulotasoissa ilmeneviä eroja, mistä syystä vanha eliitti alueineen ei erotu vaurauden alueellisena keskuksena.”

Toisenlaisia tuloksia

Edellä siteerattuun kappaleeseen sisältyy runsaasti vahvoja väitteitä. Tällaista eriytymistä en omista tutkimuksissani käyträmieni tilastojen ja aikasarjojen valossa ole löytänyt. Haarukoin seuraavassa lyhyesti tärkeimpiä syitä, mitkä tämän eron voisivat selittää.

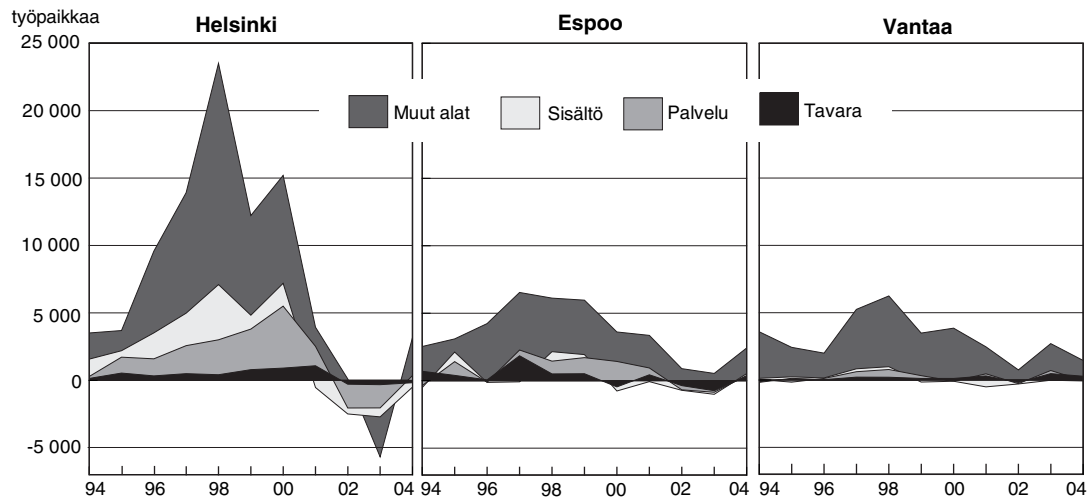
Helsingin elinkeinorakenteen kehityksen pitkän välin aikasarja ei mitenkään tue päätelmää Helsingistä perinteisenä hallinto- ja koulutuskaupunkina, vaan kaupunkina, jolle on historiassaan ollut ominaista teollisuuden ja yksityisten palvelujen vahva rooli. Julkisten palvelujen osuus on alkanut kasvaa vasta loppuaikoina. Samaan aikaan myös yksityisten palvelujen osuus on kohonnut teollisuuden väistyessä. Kieltämättä Hel-

Kuvio 1. Helsingin ammatissa toimiva väestö elinkeinon mukaan 1880–2000

Lähteet: Helsingin historiatilastot 2000 -aineisto

Kuvio 2. Työpaikkojen määrän vuosimuutos 1994–2004 Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla

Lähteet: Tilastokeskus: Kaupunki- ja seutuindikaattorit

singissä on ollut myös julkishallinnon johtohenkilöitä pääkaupunkiroolista johtuen. Osuus vaikuttaa olleen suurimmillaan vuonna 1880 (kuvio 1).

Lause ICT-perustaisesta kasvusta, joka olisi tapahtunut viime vuosikymmeninä, kuvastaa erittäin vajavaisesti todellisuutta. Helsingissä tapahtunut laman jälkeinen voimakas työpaikkakasvu perustuu ennen kaikkea muiden toimialojen elpymiseen. ICT-alan kasvu käynnistyi vasta vuonna

1994, joten on liian löysää käyttää ilmaisua ”viime vuosikymmeninä”. Vahvin kasvu ns. ICT-sektorilla kohdistui sisältöjen tuotantoon, mikä on aika kaukana ns. Nokia-efektistä. Aivan elpymisjakson alussa voidaan osoittaa IT-sektorin vahva esiintyminen suhteellisenä, joskaan ei määrällisestä merkittävänä kasvuelementtinä. Vuodet 1999 ja 2000 edustivat myös määrällisessä mielessä merkittävää kasvua. Se kuitenkin lopui äkisti. Vuoden 2000 jälkeinen työpaikkakato

Taulukko 1. Eniten ansaitsevat 15 aluetta valtionveron alaisen keskitulon ja 15 vuotta täyttäneen väestön määrän mukaan Helsingissä ja Espoossa vuosina 2002 ja 2003

	Keskitulo 2002	2003	15 vuotta täyttänyt väestö 2002	2003
Helsinki				
Kaivopuisto	158 343	206 736	408	420
Kuusisaari	134 239	141 370	378	376
Eira	69 242	74 658	902	890
Kaartinkaupunki	58 456	71 633	810	816
Lehtisaari	65 013	69 515	953	946
Tammisalo	51 399	56 555	1 773	1 797
Kulosaari	47 787	52 422	3 156	3 160
Ullanlinna	47 167	51 421	9 059	9 070
Marjaniemi	47 963	51 047	1 583	1 560
Tahvonlahti	53 669	45 903	244	255
Vanha Munkkiniemi	40 180	41 250	7 274	7 292
Jollas	36 794	37 941	2 134	2 160
Katajanokka	35 943	35 682	3 643	3 630
Kruunuhaka	36 979	35 421	6 133	6 078
Länsi-Pakila	33 404	35 046	5 436	5 424
Helsingin 15 alueen keskitulo/ lkm yhteensä	44 558	47 256	43 886	43 874
Espoo				
Nuottaniemi	65 889	91 141	775	776
Westend	75 957	68 653	2 424	2 393
Soukanniemi	61 123	60 047	558	613
Haukilahti	46 767	48 973	4 699	4 621
Suvisaaret	44 979	45 937	419	437
Ruukinranta	34 858	40 704	131	136
Vanha-Mankkaa	39 250	38 903	3 336	3 329
Jupperi	38 251	38 037	3 315	3 383
Kattilalaakso	34 565	37 882	755	780
Saunaniemi	40 448	37 765	333	466
Kuurinniitty	36 302	37 222	350	395
Taavinkylä	37 094	36 924	2 428	2 479
Högnäs	29 357	36 742	199	201
Pohjois-Tapiola	38 445	36 456	4 977	4 959
Laurinlahti	35 389	35 541	3 251	3 183
Espoon 15 alueen keskitulo/ lkm yhteensä	43 820	43 928	27 950	28 151

Lähteet: Aluesarjat, 15 vuotta täyttänyt väestö valtionveron alaisten tulojen mukaan

koski paljolti ICT-toimialoja ja vuonna 2004 tapahtunut uusi käänne kasvuun vain muita toimialoja. (Kuvio 2.)

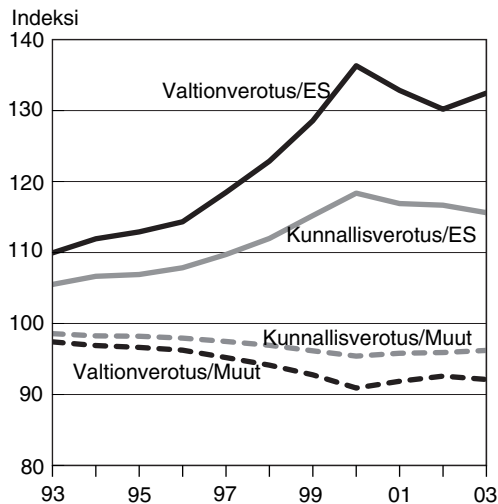
Seuraavaksi on syytä lähteä käsittelemään kysymystä ns. virkamieseliitin ja bisneseliitin alueellisesta sijoittumisesta. Tässä voidaan hyödyntää erinäisiä tilastolähteitä. Työnantajasektorin käsite erottelee julkista ja yksityistä. Seuraavassa on kyse ensin työpaikoista.

Alueellisten kehityserojen tulkinnasta

Arvioitavassa kirjoituksessa päättely erityyppisten eliittien sijoittumisesta perustuu yksinomaan

ruutukartan pohjalta tehtävään tulkintaan. Esitetystä kartasta voidaan havaita muitakin piirteitä kuin kirjoituksessa esille otetut Helsinginniemi ja Espoon itäreuna. Muun muassa Tapiolan ympärillä erottuu artikkelin kartassa (Kortteinen & al. 2005, 479) alueklusteri, jossa on runsaasti mustia ruutuja. Kauniaisten alue koostuu mustien ja harmaiden ruutujen kirjosta. Helsinginniemen tapaan näilläkin on runsaasti koulutuksen ja tulojen epäyhtenäisyyttä. Helsingistä löytyy lisäksi useita alueita, joissa kahden eliittimuuttujan samanaikainen esiintyminen on kattavaa. Kirjoittajat toteavatkin tämän seikan esitellessään alueita: ”Keskeisiä alueita Espoossa ovat Otaniemi, Westend, Kuusisaari ja Lehtisaari.” Siinä yhteydessä

Kuvio 3. Valtion ja kunnallisveron alaiset tulot asutokuntaa kohden Eteläisessä suurpiirissä (ES) sekä muilla alueilla yhteensä 1993–2003, koko kaupunki = 100

Lähteet: Helsingin seudun aluesarjat: Asutokuntien tulot

sattuu kuitenkin maantieteellinen erhe: Helsinki saattaisi olla hyvin pahoillaan, jos luettelon kaksi viimeksi mainittua saarta olisi yllättäen liitetty Espooseen. Sitä paitsi Otaniemi on aina tunnettu Espoon pienituloisimpana alueena, koska siellä asuu vain opiskelijoita. Siksi Otaniemi ei piirrykään kartalle. ”Espoon ja Kauniaisten ulkopuolella tällä tavalla luokiteltavat alueet ovat yksittäisiä poikkeuksia. Helsingistä löytyy Pakila-Paloheinän alue ja joukko itäsuunnan rannoille sijoittuvia alueita –.” Yksittäisten poikkeuksien joukkoon kuuluvat näiden ohella myös Munkkiniemi ja merkittäviä osia Lauttasaaresta ja Ullanlinnasta sekä Kaivopuisto. Näillä ”poikkeusalueilla” asuu yhteensä 52 000 henkeä.

Tuloeliittien yleistä seudullista sijoittumista pyrkii valaisemaan seuraava vertailuasetelma (taulukko 1). Laskettaessa 15 eniten ansainneen alueen keskituloja yhteen päädytään tulokseen, jossa Helsingin ylin alueryhmä menee selvästi Espoon vastaavan edelle keskitulon ja väestömäärän ja näiden tulona myös kokonaistulojen kertymän osalta. Tulojen kasvuvauhti tässä Helsingin kärkiryhmissä ylitti selvästi Espoon vastaavan alueryhmän suorituksen. Tietty aluekeskittymä sijoittuu Helsingissä Eteläiseen suurpiiriin, mutta lukuisa joukko alueita on myös itäisessä Helsingissä sekä lännessä.

Eliittien sijoittumista ja luonnetta tutkitaan seuraavassa tarkastelemalla tulotason kehitystä suurpiiritasolla Helsingissä mittaavan aikasarjan avulla (kuvio 3). Eteläisen suurpiirin nousu oli siinä määrin tuntuva, että se sai kaikkien muiden alueiden suhteellisen aseman taipumaan alaspäin vuoteen 2000 asti. Eteläisen suurpiirin asutokuntaa kohden laskettujen keskitulojen osalta tapahtunut nousu kolmannelta sijalta ehdottomaan kärkeen on tuskin selitettävissä käsitteellä ”virkamieseliitti”. Myös ansiotuloihin perustuva kunnallisveron alainen tulo nousi Eteläisessä suurpiirissä nopeasti mutta jäi tässä kilpailussa toiselle sijalle. Tämä on selvä merkki pääomatulojen merkittävästä roolista kyseisen alueen erityislaatuudessa tulokehityksessä. Keskitulojen notkahdus vuoden 2000 jälkeen on tyypillinen juuri liikemieseliitille muillakin alueilla. Ne summattomat myyntivoitot, joita edeltävä IT-boomi tuotti tätä ennen, jäivät saamatta. Niin hupeni myös optiovoittojen saanti, mikä näkyy myös kunnallisveron alaisen tulokehityksen heikkenemisenä. Espoon tulokehitys ei ole vielä kunnolla toipunut tästä, ja Helsingikin kärsii.

Seudulliseen vertailuun ei ole käytettävissä yhtä pitkää aikasarjaa. Vuosien 2001–2003 havainnot, jotka tällä kertaa koskevat käsitettä tulot asukasta kohden, kertovat Tapiolan suurpiirin olleen vahvasti seudun kärjessä, mutta menettäneen yhtä selvästi asemiaan. Sama taantuva kehitys koskee myös Leppävaaran suuraluetta. Juuri tälle aluevyöhykkeelle pitäisi sijoittua sen ns. läntisen alueellistuman, joka esiintyy lukuisissa Vaattovaaran ja Kortteisen teksteissä. (Kuvio 4.)

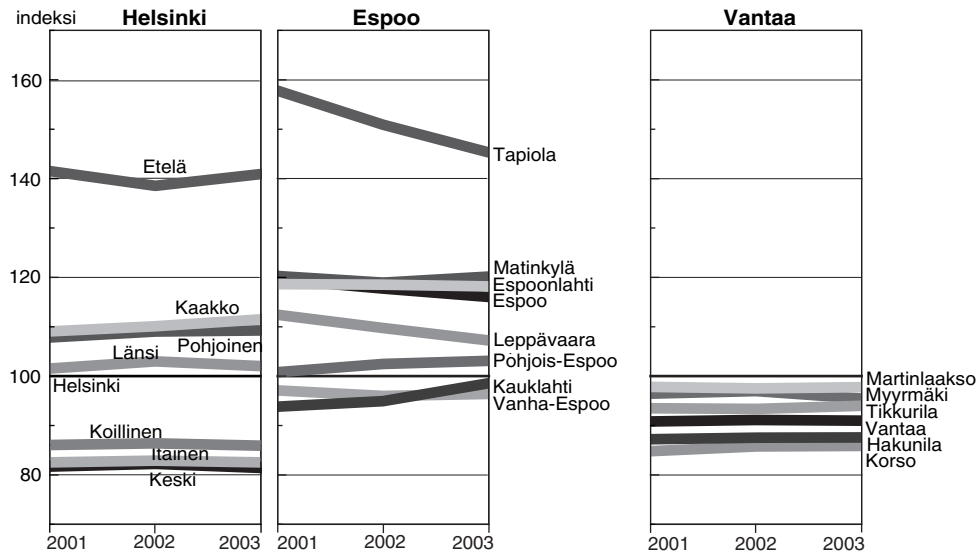
Helsinginniemi ja Tapiolan suuralue erityisvertailussa

Tulotaso

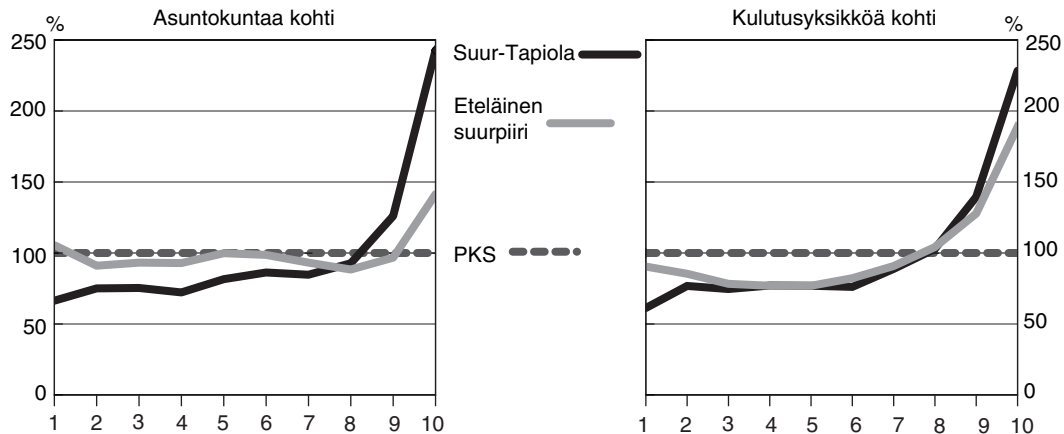
Seuraavaksi otetaan tarkempaan aluevertailuun Helsingin Eteläinen suurpiiri ja Espoon Suur-Tapiolan suuralue kummankin kaupungin eliittien keskittymänä, koska ne edustavat sekä tulojensa että koulutustasonsa puolesta kaupunkien kärkeä ja ne on otettu arvioitavassa artikkelissa esille yhtäältä tuloköyhän virkamieseliitin, toisaalta varakkaan bisneseliitin oletettuina asuinpaikkoina. Keskitulojen sijasta tarkastellaan seuraavassa asutokuntien jakaumaa tulodesiileittinä (kuvio 5).

Asutokuntaa kohden laskettujen tulojen mu-

Kuvio 4. Väestön keskitulot suurpiireittäin, kun Helsinki = 100

Kuvio 5. Asuntokuntaa ja kulutusyksikköä kohden lasketut tulodesiilien poikkeamat pääkaupunkiseudun (PKS) keskiarvosta Suur-Tapiolassa ja Eteläisessä suurpiirissä vuonna 2000

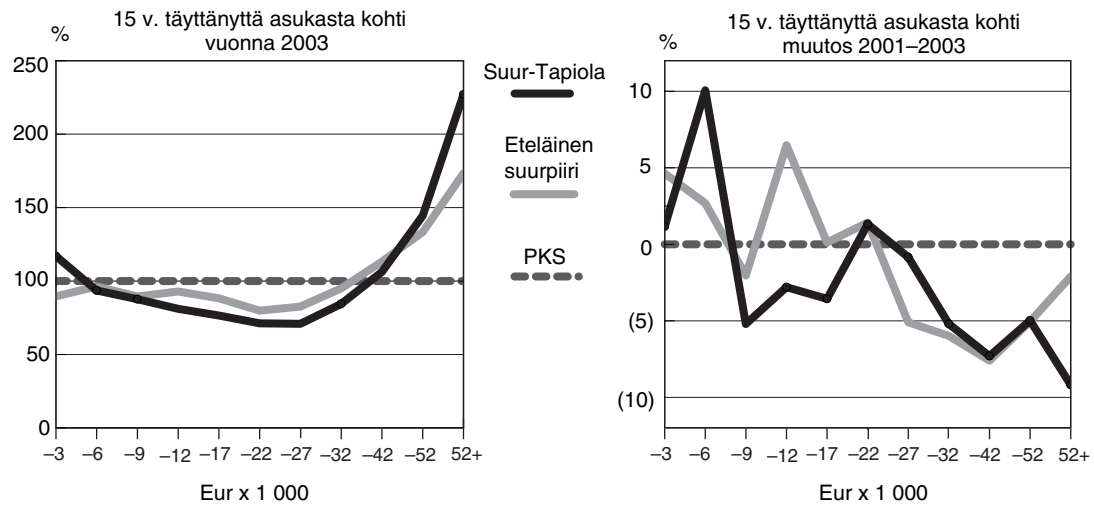
Lähde: Tilastokeskus, erillistilaus väestön tuloista vuonna 2000 desiileittäin

kaan Eteläinen suurpiiri ei paljonkaan eroa koko seudun jakaumasta, kun taas Suur-Tapiolan alue heijastaa selvästi varakkaampaa profiilia. Kulutusyksikkötasoisuus saattaa näiden kahden alueen profilit kuitenkin varsin lähelle toisiaan siten, että kahden ylimmän tulodesiilin yliedustus seudullisessa mitassa toteutuu nyt kummallakin alueella, Suur-Tapiolan edelleen johtaessa. Asuntokuntien rakenne-eroilla on siten suuri merkitys keskituloverailussa. Etelä-Helsinki on asuntomäärältään 3,0 kertaa ja asukasluvultaan 2,3

kertaa suurempi kuin Suur-Tapiola. Asuntokuntien keskikoko on vastaavasti 1,71 ja 2,22 henkeä. Asuntokuntaa kohden laskettu tulo oli Suur-Tapiolassa 38 prosenttia korkeampi kuin Etelä-Helsingissä, mutta kulutusyksikköä kohden laskettaessa etumatka supistui 16 prosenttiin asuntokuntien rakenne-eroista johtuen. Kaupunkialueiden tuloverailussa näyttääkin kulutusyksikkötasoisuus välttämättömältä työkalulta.

Vuosi 2000 edusti nimenomaan varakkailla alueilla tulokehityksen huippua. Tämän jälkeises-

Kuvio 6. 15 vuotta täyttäneen väestön tulopoikkeama vuonna 2003 Eteläisessä suurpiirissä ja Suur-Tapiolassa (pääkaupunkiseutu = 100) sekä muutos 2001–2003 (pääkaupunkiseutu = 0)

Lähteet: Helsingin seudun aluesarjat, 15 vuotta täyttäneen väestön tulot

tä kehityksestä on tuloluokittaista tietoa vuosilta 2001–2003 (kuvio 6). Tässäkin esitetään jakauksen suhteellinen poikkeama pääkaupunkiseudun keskiarvosta sekä poikkeaman muutos ajassa.

Kummankin alueen poikkeamat osoittavat, että yliedustusta on kolmessa ylimmässä tuloluokassa, eniten ylimmässä. Tapiolan seutu menee tässä kohdin Eteläisen suurpiirin edelle, mikä viittaa liikemieseliitin jonkin verran vahvempaan esiintymiseen. Profiliin poikkeamat vuonna 2003 ovat hyvin samanlaiset kuin kulutusyksikköä kohden tehdyssä tarkastelussa vuonna 2000. Näihin tulohavaintoihin nojaten voi vain ihmetellä kirjoittajia (Kortteinen & al. 2005, 480): ”Helsingin niemi on perinteisesti kalleinta aluetta koko seudulla, ja viime vuosikymmenten aikana sen kalleus on vain korostunut (Lönnqvist & Vaattovaara 2004). Sinne sijoittunut eliitin osa ei kuitenkaan erotu vaurautensa vuoksi vaan pikemminkin tulojen suhteellisen niukkuuden kautta.” Niukkuus ei todellakaan tunnu osuvalta käsitteeltä tässä yhteydessä. Eliittinäkökulman kannalta on kiinnostava havainto ylimmän tuloluokan suhteellisen edustuksen muutoksessa. Sen poikkeaman väheneminen seudulliseen osuuteen nähden on selvästi nopeampaa Suur-Tapiolassa kuin Helsingin niemellä.

Tulot ovat sikäli epäkiitollinen mittaväline, että erityisesti laman jälkeisessä kehityksessä keskitulo on varsin altis miljonääriefektille. Sen voi-

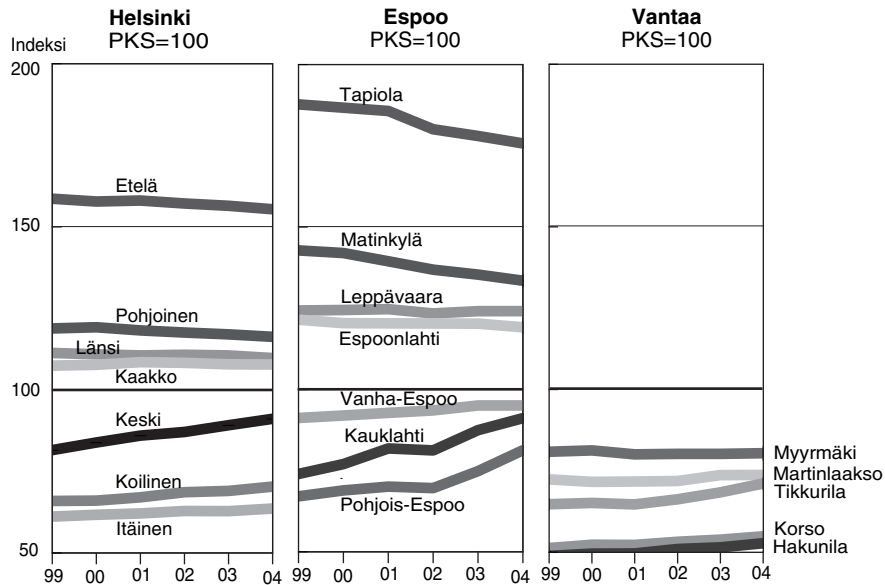
maa kuvaa havainto, että vuonna 2004 Suomen ja Helsingin eniten ansainnut henkilö tienasi yhtä paljon kuin 207 työmiestä sorvin ääressä. Tämän vuoksi on syytä tarkastella myös muiden muuttujien valossa väestön rakenteellisia piirteitä ja muutoksia niissä. Koulutus ja sosioekonominen asema ovat käyttökelpoisia eliittien jäljittämässä.

Koulutusrakenne

Käyttäen vastaavaa suuraluejakoa kuin tuloanalyysissä voidaan tutkia myös koulutusrakenteen muutosta. Suhteutus on tehty pääkaupunkiseudun keskiarvoon (kuvio 7). Muutokset ovat voimakkaimpia Espoossa. Tapiolan suurpiirin suhteellinen etumatka kuroutui kovaa vauhtia umpeen synkronisesti heikkenevän tulokehityksen kanssa. Sama kehitys koskee myös Matinkylän aluetta. Noususuuntaa havaitaan Kauklahden ja Pohjois-Espoon suunnalla, joissa lähtökohta on ollut huomattavan matalalla. Helsingissä havaitaan vahvinta kasvua Pitkäsillan pohjoispuolella eli Keskisessä suurpiirissä. Uudentyyppisen eriytymisen mukaista käännettä ei mitenkään pysty havaitsemaan näistäkin luvuista. Kysymys on lähinnä konvergoituvasta kehityslinjasta sekä kaupunkien sisällä että niiden välillä.

Pidemmälle menneisyyteen ulottuvat aikasarjat osoittavat Suur-Tapiolan aiemmin selvän joh-toaseman jatkuvasti kaventuneen koulutustason nousun jatkuessa nopeana Eteläisessä suurpiirissä

Kuvio 7. Korkean asteen tutkintojen osuuden poikkeama pääkaupunkiseudun (PKS) keskiarvosta 1999–2004

(kuvio 8). Logaritminen esitystapa kuvastaa suoraan muutoksen nopeutta. Pitkäsillan pohjoispuolen keskiluokkaistuminen on ollut silmiinpistävän vauhdikasta jo pitkään – ja suunta jatkuu myös 2000-luvulla.

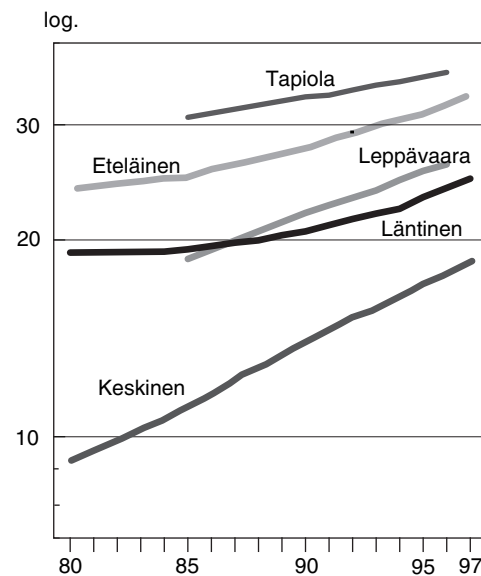
Kortteisen, Vaattovaaran ja Alasuutarin kirjoituksen karttaruutuihin perustuva teesi kahden tyyppisen eliitin eriytymisestä Helsingin ja Espoon kesken otetaan seuraavaksi käsittelyyn. Espoo julistettiin siinä bisneseliitin kotiseudeksi, Helsinki puolestaan tuloköyhän virkamieseliitin. Päätelmä perustui siihen, että Espoosta löytyi enemmän sellaisia 250 metriä kertaan 250 metriä -kokoisia ruutuja, joissa esiintyi yhtä aikaa yläkvartiili sekä koulutuksessa että tuloissa. Tilastoaluetasoinen tarkastelu kertoo kuitenkin osittain muuta (kuvio 9).

Ruutuverkkoon pohjautuva päätelmä osuu tiettyissä kaupunginosissa ja pienalueilla kohdalleen. Niitä esiintyy vyöhykkeellä, johon kuuluu mm. Kruununkakaa ja Punavuorta. Kuitenkin enemmistöllä asuinalueista toteutuu koulutuksen ja keskitulojen välinen suhde yhä enemmän kuten Espoossa.

Sosioekonominen asema

Virkamies- ja liikemieseliitin jäljittämiseen on käytettävissä tarkennettu työkalu, nimittäin sosioekonomisen aseman tilasto (kuvio 10). Alue-

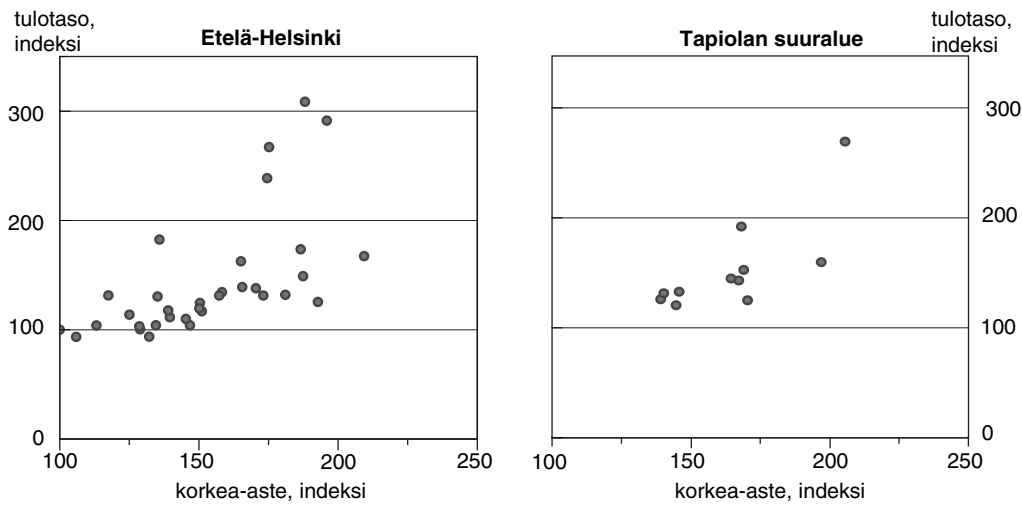
Kuvio 8. Korkean asteen koulutuksen osuus eräillä suuralueilla 1980–1997

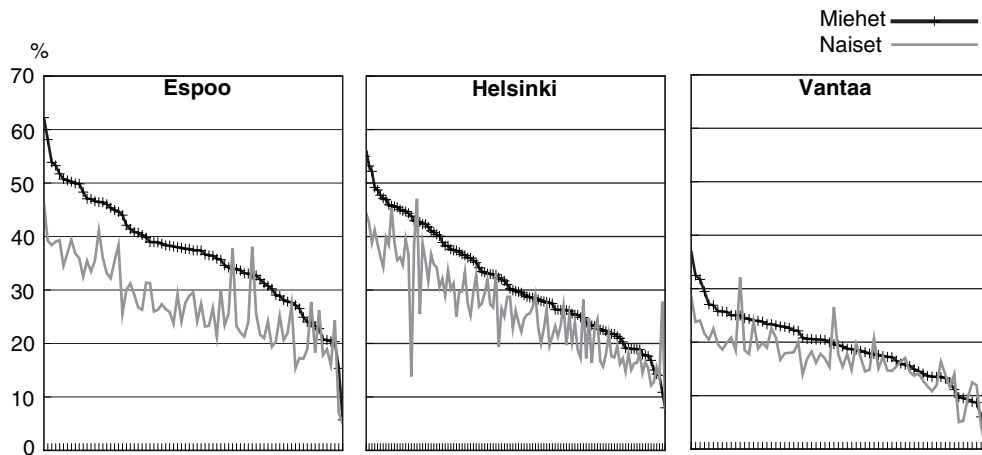
et on järjestetty ylempiin toimihenkilöiden kuuluvien miesten väestöosuuden mukaan siten, että naisten väestöosuutta voidaan samanaikaisesti verrata.

Kaupunkien välillä on eroja. Vantaa on tasa-ainisempi kuin Espoo ja Helsinki. Kiinnostava havainto koskee miesten ja naisten koulutusosuuk-

Kuvio 9. Koulutuksen ja tulotason yhteydet Eteläisessä suurpiirissä ja Tapiolan suuralueella (Helsinki = 100)

Kuvio 10. Ylempien toimihenkilöiden osuus työllisistä sukupuolen mukaan pääkaupunkiseudun kunnissa vuonna 2000

Taulukko 2. Alueiden jakauma johtavassa asemassa olevien tai ylempien toimihenkilöiden osuuden mukaan vuonna 2000

osuus, %	Espoo	Helsinki
> 50	14,2	0,5
40–49,9	23,5	26,2
30–39,9	45,4	24,5
20–29,9	16,6	32,3
5–19,9	0,4	14,6
Yhteensä	100,0	100,0

sia. Espoossa vallitsee eräänlainen patriarkaatti, jota miesten koulutuksen enemmitys saman alu-

een naisiin nähden edustakoon. Espoon ja Helsingin välillä on eroja myös alueiden sekoittuneisuuden asteessa, kuten havaitaan taulukosta 2.

Espoossa on suhteellisesti enemmän asuinalueita, joille väestön sosioekonominen eliitti on eriytynyt. Helsinki edustaa enemmän sekoittuneita ratkaisuja. Tämä asiantila saa pohtimaan ruutukarttamenetelmän soveltuvuutta kaupunkitutkimukseen sellaisenaan, ilman muita tietolähteitä.

Seuraavassa Helsingistä Eteläisen suurpiirin ja Espoosta Tapiolan suurpiirin sosioekonomisen rakenteen kehitysverailua (taulukko 3). Helsingin Eteläisen suurpiirin tarkastelu vuodesta 1970 alkaen osoittaa, että varhaisvaiheissaan tämä alue

on ollut hyvinkin sekoittunutta. Kolme neljänestä kuului ryhmiin, joita ei voi pitää ”porvariston perinteisen asuinalueen” (Kortteinen & al. 2005, 478) kanta-asukkaina vaan pikemminkin nykyisen Kontula-Myllypuron tyyppisen asutuksen pääryhminä. Sen jälkeen on kyseisessä suurpiirissä tapahtunut merkittävä muutos kohti ensimmäisen sosiaaliryhmän hegemoniaa. Vuosien 1995 ja 2000 välillä näyttää nousutrendi katkenneen ja Tapiolan suuralueella jopa kääntyneen selvään laskuun. Tämä käänne on kuitenkin näennäinen. Vuoteen 1995 asti syventynyt suurtyöttömyys sai Tilastokeskuksen lisäämään työvoiman sosioekonomiseen luokitukseen työttömät omana ryhmänään. Koska työttömyyden kasvu ei koskenut johtavassa asemassa olevia samassa määrin kuin muita ryhmiä, nousi tämän ryhmän vain työllisistä laskettu osuus suureksi. Työttömyyden aleneminen nosti vastaavasti muiden sosioekonomisten ryhmien osuuksia. Kun laskenta tehdään koko työvoimasta, saadaan todellisempi kuva kehityksestä. Ylimmän ryhmän osuus kasvoi hitaasti jaksolla 1991–1995, mutta nopeammin jaksolla 1996–2000. Tapiolan suuralueella ylimmän ryhmän osuus on pysynyt seudun suurimpana, mutta kasvuvauhti jäi puoleen Eteläisessä suurpiirissä tapahtuneesta kasvusta.

Eliitin työvoimarakenne

Sosioekonomisen rakenteen perusteella ei voi edellä käytetyllä 1-numerotasolla ottaa kantaa kysymykseen, miten eliitti mahdollisesti jakautuu Kortteisen, Vaattovaaran ja Alasuutarin käyttämään liikemieseliitti ja virkamieseliitti -jaotteleluun. Tätä varten löytyi Altikan työssäkäynnin arkistosta tarkentavaa tietoa vuosien 1990 ja 1995 väestölaskentatiedoista ja Väestölaskenta 2000:n tulostuksesta, joista johtavan kerrostuman jakoa julkisen ja yksityisen sektorin kesken voidaan selvittää (taulukko 4).

Julksen sektorin johtotehtävissä toimivien osuus nousi Helsingissä ja Vantaalla suuremmaksi kuin Espoossa tutkittaessa eliitin sisäistä painottumista. Osuus kuitenkin nousi myös Espoossa vuoteen 1995, kun taas Vantaan tilanne pysyi muuttumattomana. Ns. bisneseliitin osuus heikkeni eniten Espoossa ja Helsingissä, kun taas Vantaalla esiintyi vähiten muutoksia tässä suhteessa. Tul- taessa vuoteen 2000 on yrityseliitin osuus vahvistunut Helsingissä. Lukujen tarkastelu ei anna mitenkään vahvaa tukea väitteelle virkamieseliitin ja liike-elämän eliitin eriytyvälle sijoittumiselle pää-

Taulukko 3. Ammatissa toimiva väestö sosioekonomisen aseman mukaan 1970–2000

Työlliset Eteläinen suurpiiri						
	1	2	3	4	5	6
1970	5,8	18,1	41,1	34,7	0,4	
1975	4,8	22,9	43,0	28,3	1,0	
1980	4,8	27,9	40,5	25,2	1,7	
1985	5,9	30,5	38,7	21,6	3,3	
1990	6,5	32,5	36,1	18,7	6,2	
1995	7,5	39,1	35,7	16,2	1,6	
2000	6,9	39,0	35,6	15,4	3,2	
1995	6,4	33,7	30,7	13,9	1,4	13,9
2000	6,5	36,8	33,6	14,5	3,0	5,5
Tapiolan suuralue						
1995	6,9	45,5	34,3	12,2	1,1	
2000	6,3	43,9	34,2	12,9	2,6	
1995	6,2	41,0	30,9	11,0	1,0	10,0
2000	5,8	42,5	32,9	12,7	2,5	3,7

1 = yrittäjä, 2 = johtavassa asemassa oleva tai ylempi toimihenkilö, 3 = alempi toimihenkilö, 4 = työntekijä, 5 = tuntematon 6 = työtön

Lähteet: Helsingin seudun aluesarjat, Työvoima

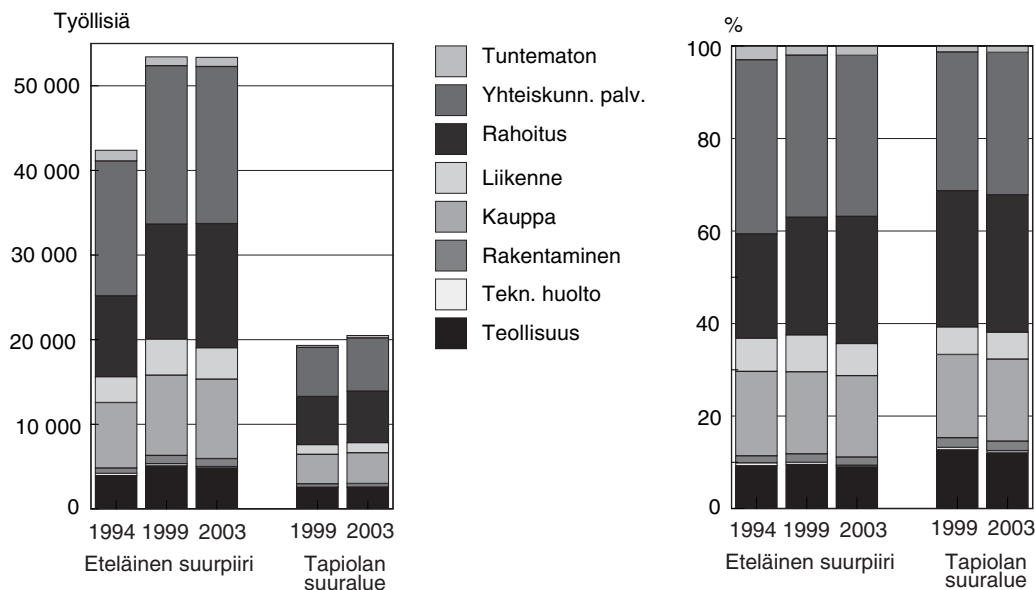
Taulukko 4. Julkisella sektorilla toimivan eliitin osuus koko eliitistä pääkaupunkiseudulla vuosina 1990, 1995 ja 2000, %

	Espoo	Helsinki	Vantaa
1990	30,81	36,98	35,92
1995	32,66	40,23	35,98
2000	31,76	38,49	..

Lähteet: Tilastokeskus, Altika, työssäkäynnin arkisto, sarjat 9741 ja 9743; erillistulostus Tilastokeskuksesta

kaupunkiseudun mitassa. Erot Espoon, Helsingin ja Vantaan välillä eliittien sisäisessä rakenteessa eivät ole siinä määrin dramaattisia, että olisi perusteltua puhua liike-elämän sijoittumisesta Espoon suunnalle ja julkisen sektorin johdon Helsinkiin. Myöskään opetuslalla ei ole havaittavissa sellaista seudullista eriytymistä, jota kirjoittajat yrittävät sovittaa Helsingin niemelle. Opetuseliitti jakautuu tasaisesti eli koko seudulle. Bisneseliitin suhteen tällainen tendenssi on toki lievänä olemassa, mutta se ei riitä selittämään arveltuja tuleroja. Helsingissä tapahtuneet samanmallinen tulota-

Kuvio 11. Työllisten elinkeinorakenne (TOL 95) Eteläisessä suurpiirissä 1994, 1999 ja 2003 sekä Tapiolan suuralueella 1999 ja 2003

Lähteet: Helsingin seudun aluesarjat, Työllinen työvoima toimialaluokituksen 1995 mukaan

son nousu ja lasku pääomaerineen ja optioineen kuin Espoossa ovat tyypilliset juuri bisneseliitille. Lisäksi seudulliset erot tämän ryhmän osuudessa kapenivat, eikä yksityisen sektorin bisneseliitin osuus vahvistunut vaan heikkeni tarkastelujaksolla. Tukea ei saa siten myöskään väite bisneseliitin osuuden vahvistumisesta länsisuunnalla.

Työllisten yksityiskohtaisesta toimialaluokituksesta käy selville koko työvoiman jakautuminen julkisen ja yksityisen sektorin kesken (kuviot 11). Kiinnostava havainto on, että yhteiskunnallisten palvelujen osuus on kaventunut Helsingin alueella, kun taas kasvua esiintyy Tapiolan alueella. Rahoitusala on ollut selvimminkin kasvava toimiala Helsingin alueella, kun taas vastaavaa osuuden kasvua ei ole Tapiolan seudulla havaittavissa. Rakenteelliset erot väestön ammattiluokissa ovat siten tasoittuneet, eivät eriytyneet. Lisäksi ne ovat tasoittuneet tavalla, joka on täysin päinvastainen Vaattovaaran, Kortteisen ja Alasuutarin esittämän väitteen kanssa. Luonnollisesti näistä luvuista ei vielä voi päätellä varsinaisten eliittien sijoittumista, koska kysymys on koko työvoimasta.

Vuoden 2000 tietojen avulla päästään vertailemaan yksityiskohtaisemmin Eteläistä suurpiiriä ja Tapiolan suuraluetta keskenään sekä muuhun kaupunkiin ammatillisten eliittien osalta (taulukko 5).

Lukumäärien perusteella voidaan todeta, että Eteläisessä suurpiirissä on 2,5-kertaisesti johtavassa asemassa olevia tai ylempiä toimihenkilöitä Tapiolan suuralueeseen verrattuna. Jakolinja yksityisen ja julkisen sektorin välillä on hyvin samankaltainen näiden kahden alueen välillä: ero oli vain kaksi prosenttiyksikköä. Julkisen sektorin eliitin osuus on Suur-Tapiolassa hieman suurempi kuin muualla Espoossa. Helsingissä tilanne on päinvastainen: muun Helsingin eliitit olivat selvästi useammin julkisella sektorilla. Tulokumoa väitteen, että erityisesti Helsingin alueella olisi perinteisen virkamies- ja opetusalan eliittien aluetta.

Samaan tulostukseen yhdistettiin myös tieto valtionveron alaisista kokonaistuloista. Näin voitiin laskea keskitulot tulonsaajaa kohden. Seuraavassa on samojen eliittiryhmien vertailua samalla aluejaotuksella kuin taulukossa 5. Työnantajasektori on eritelty neljään luokkaan (taulukko 6).

Helsingin sisäisessä vertailussa menee Eteläinen suurpiiri joka kohdassa muun Helsingin edelle. Ero on suurin johtotehtävissä toimivien kohdalla. Vastaava tilanne vallitsee Suur-Tapiolan ja muun Espoon välisessä vertailussa. Tapiolan keskitulot nousevat useimmissa luokissa Eteläisen suurpiirin yläpuolelle. Erot eivät kuiten-

Taulukko 5. Eliittiryhmiin kuuluvat työnantajasektorin mukaan vuonna 2000

	Lukumäärä		Suur-Tapiola		Osuus ryhmästä		Suur-Tapiola	
	Eteläinen suurpiiri julkinen	yksityinen	julkinen	yksityinen	Eteläinen suurpiiri julkinen	yksityinen	julkinen	yksityinen
A	905	3 511	285	1 846	20,5	79,5	13,4	86,6
B	2 203	3 755	852	2 091	37,0	63,0	29,0	71,0
C	2 526	1 131	1 070	324	69,1	30,9	76,8	23,2
D	1 787	5 588	578	1 447	24,2	75,8	28,5	71,5
Yhteensä	7 421	13 985	2 785	5 708	34,7	65,3	32,8	67,2
	Muu Helsinki		Muu Espoo		Muu Helsinki		Muu Espoo	
A	2 340	8 062	961	5 484	22,5	77,5	14,9	85,1
B	7 247	11 258	2 665	7 879	39,2	60,8	25,3	74,7
C	7 614	2 885	3 275	1 067	72,5	27,5	75,4	24,6
D	5 315	11 653	1 804	4 546	31,3	68,7	28,4	71,6
Yhteensä	22 516	33 858	8 705	18 976	39,9	60,1	31,4	68,6

A = johtotehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt, B = suunnittelu- ja tutkimustehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt, C = opetustehtävissä toimivat ylemmät toimihenkilöt, D = muut ylemmät toimihenkilöt

Taulukko 6. Eliittiryhmiin kuuluvien keskitulot työnantajasektorin mukaan vuonna 2000, 1 000 €

	Eteläinen suurpiiri työnantajasektori				Tapiolan suuralue työnantajasektori			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
A	343,4	324,1	422,6	835,4	360,4	282,8	433,0	1 089,0
B	219,5	203,3	311,5	374,1	221,9	203,3	362,6	438,0
C	293,5	175,5	210,2	199,2	207,1	180,5	252,9	381,4
D	244,6	278,8	275,7	318,5	291,3	322,9	445,0	509,2
Y	261,1	226,5	308,7	456,6	241,3	238,4	404,1	665,3
	Muu Helsinki				Muu Espoo			
A	304,7	251,8	335,2	450,1	316,6	268,5	356,6	568,7
B	193,8	183,2	277,4	309,0	200,1	187,2	284,8	325,5
C	220,0	160,0	190,9	179,4	243,8	163,3	195,3	185,0
D	227,1	220,8	278,7	253,4	231,9	234,7	277,7	274,6
Y	218,8	189,5	287,6	312,7	230,5	197,7	293,3	355,0

I = valtio, II = kunta, III = valtioenemmistöinen osakeyhtiö, IV = yksityinen

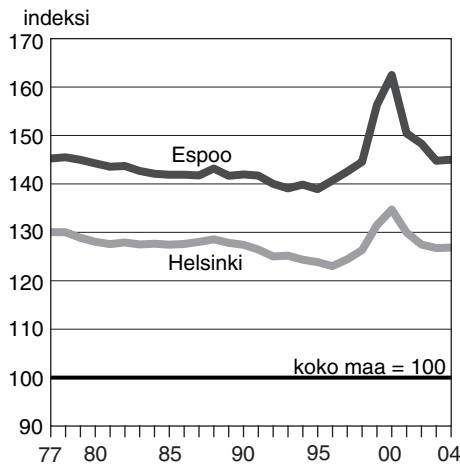
kaan ole siinä määrin jyrkät, että olisi perusteltua käyttää ilmaisua ”suhteellinen tuloköyhyys”. Tiedot ovat siis vuodelta 2000, joka edusti siihenastisen tulokehityksen huippuvuotta myyntivoittojen ja optiotulojen kasaantuessa. Tämän jälkeen on tulokehitys ollutkin taantuvaa erityisesti Espoossa, mutta myös Helsingissä (kuvio 12). Tulotaantuma koskee nimenomaan Espoon liikeyrityksiä, joten on todennäköistä, että yksityissektorin luvuissa on tapahtunut tasoittumista vuoden 2000 jälkeen. Verotilastojen mukaan juuri Espoon ylimmässä tuloluokassa (yli 300 000 €) tapahtui sekä lukumääräistä katoa että keskitulojen selvää putoamista 2000-luvun alun talous-

taantuman aikana (Verohallitus: Maksuunpanon tilastot 2000–2004).

Työpaikkarakenne ja muutos

Esimerkiksi epätarkasta kirjoittelusta voidaan ottaa Kortteisen, Vaattovaaran ja Alasuutarin työpaikkoja koskeva analyysi (Kortteinen & al. 2005, 480): ”Kun kysytään, mihin tällaisten alueellisten keskustusten synty voisi perustua, esille nousee kysymys työpaikkarakenteesta. Hallintoon liittyvät ja opetus-, koulutus- ja tutkimustyötä tarjoavat työpaikat ovat perinteisesti sijainneet Helsingin kantakaupungissa. Uudet ICT-alan ja muut työpaikat ovat sen sijaan sijoittuneet länsipainottu-

Kuvio 12. Valtionveron alaiset keskitulot Helsingissä ja Espoossa 1977–2004, kun koko maa = 100

Lähteet: Tilastokeskus, Altika, sarjat 1201–1210

neesti, Teknillisen korkeakoulun ja Nokian pääkonttorin kupeeseen.” Kuntatasoinen vertailu numeropohjalta Helsingin ja Espoon kesken kertoo kuitenkin jostakin aivan muusta. Katsotaanpa lukuja (kuvio 13).

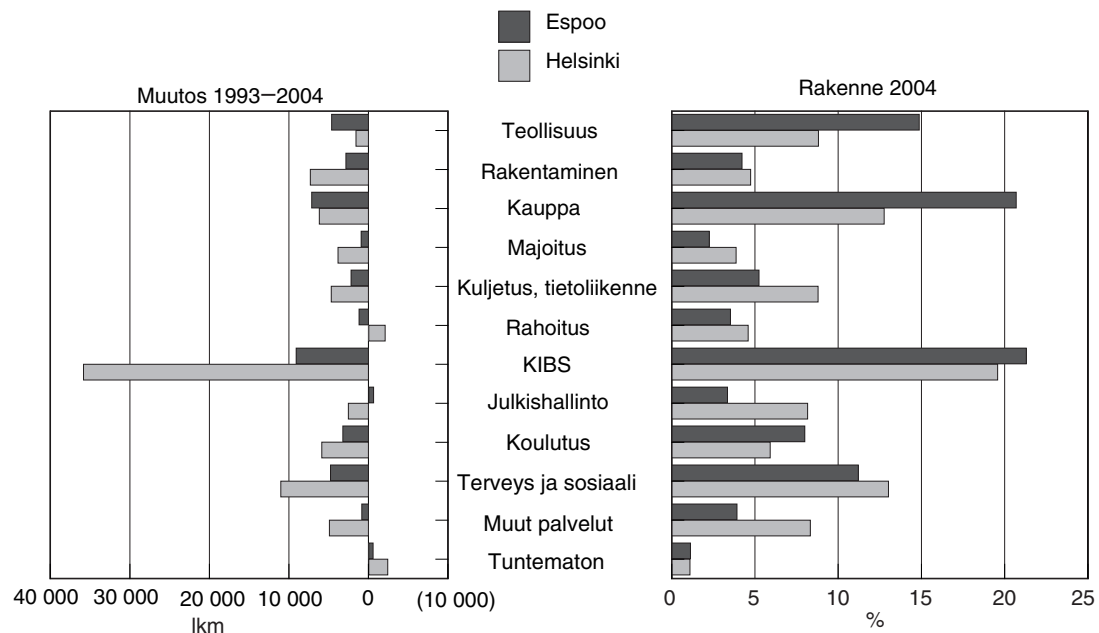
Espoo näyttäytyy uusimman tiedon valossa siis enemmän teollisuuden ja kaupan kaupunkina kuin Helsinki. Pieni etumatka on myös toimialalla kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut, joihin sisältyy uudempi ryhmittymä KIBS (Knowledge Intensive Business Services). Julkista hallintoa on Helsingissä osuuksilla mitattuna enemmän, mutta koulutustyöpaikkoja on vähemmän kuin Espoossa. Muutosanalyysi osoittaa Espoon vahvistuneen teollisuus- ja kauppakaupunkina. Sen sijaan KIBS-alojen kasvu on lähes räjähdysmäisesti suuntautunut juuri Helsinkiin. Se vastaa lähes puolta siitä 80 000 työpaikan kasvusta, joka Helsingissä on laman jälkeen toteutunut. Espoon vastaava kasvu on 36 000. ”Uutta taloutta” edustavan IT-alan kasvuluvut viestivät toisenlaisesta kehityksestä, kuin Kortteinen, Vaatovaara ja Alasuutari otaksuvat. Informaatioalan osuus työpaikkakasvusta vuosina 1993–2003 oli Helsingissä 37 prosenttia, kun Espoossa jäätin 25 prosenttiin. Myös määrällinen etuasema IT-alan kasvussa lankeaa vahvasti Helsingin puolelle. Huomio kiinnittyy erityisesti sisältötuotannon merkittävään keskittymiseen juuri pääkaupungissa (taulukko 7). Espoo ei tätä alaa kiinnosta. Ylipäänsäkin, kun esitetään empiirisiä väitteitä, niiden tulisi olla todennettavissa empiirisesti.

Voiko ruutukarttaesityksen avulla tehdä kvantitatiivisia päätelmiä?

Mistä sitten voisivat johtua näinkin suuret erot ruutukarttapohjaisen analyysin ja väestölaskenta- ym. tilastoihin pohjautuvan analyysin tuottamissa tulkinnoissa? Ei liene syytä etsiä suuria viikoja tilastotuotannosta. Keskustelua voidaan sen sijaan käydä karttapohjaisista tulkinnoista. Vaatovaaran vuonna 1998 väitöskirjassaan esittelemä ruutukarttaesitys avasi uuden, tarkennetun näkökulman alueellistettuun kaupunkitutkimukseen. Tiheäsyisellä ruudukolla pääsee kurkistamaan aluetilastoista koostetun karttakuvan taakse. Loppu on tulkitsijan käsissä.

Ongelma syntyy siitä, että kaupunkiseudut eivät ole tasa-aineisia. Pientaloalueilla, jotka vievät huomattavan osan kaupunkien pinta-aloista, nousee aluetehokkuus e_a Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston tekemän analyysin mukaan suunnilleen tasolle 0,07. Erillispientaloja rakennettaessa tonttitehokkuus e_t oli Espoossa ja Vantaalla 0,09 1990-luvun jälkipuoliskolla. (Lankinen 2004a, 49.) Vastaavan selvityksen mukaan Helsingin Eteläisen suurpiirin aluetehokkuus ilman suuria puistoja on suunnilleen 2,5–3,0. Kun yksi ruutu vastaa entisen pienviljelystilan kokonaisalaa, 6,25:tä ha, voidaan laskea, että Espoon tehokkuuksilla yhteen ruutuun mahtuu 30 keskikooltaan 120 m²:n kokoista omakotitaloa. Helsinginniemen tehokkuuksilla samankokoiseen ruutuun mahtuu vastaavasti 1 550–1 850 noin 80 m²:n kokoista kerrostaloasuntoa. Tämä merkittävä tiheysero ei sellaisenaan murra pohjaa ruutu-analyysiin perustuvalta tulkinnalta. Tiheyseroon voi kuitenkin kätkeytyä merkittäviä rakenne-eroja. Syy siihen, että Eteläisen suurpiirin varakkuus ei erotu niin hyvin kuin koulutus, löytyy vanhan kantakaupungin rakentamisen historiaperinteestä. Ruutukaavarakentaminen on tiivistä. Kadunvarsitalon ohella sisäpihoilla on paljon asutusiipiä tai erillisiä taloja. Säännönmukainen asutuksen järjestäminen tapahtui alun perin siten, että varakkaampi väestö asettui tilaviin kadunvarsihuoneistoihin. Pihasiivet täytettiin vähemmän tyytyvillä ja vähempään kykenevillä. Tämä on erotettavissa vielä varsin selvästi 1970-luvun sosioekonomisessa rakenteessa Eteläisessä suurpiirissä. Sittemmin edennyt keskiluokkaistuminen on edennyt myös näihin sisäpihoille avautuviin huoneistoihin. Tähän moninaisuuteen sijoituu, kuten tilastoanalyysin avulla voitiin todeta,

Kuvio 13. Työpaikkojen elinkeinorakenne 2004 ja muutos 1993–2004

niin liikemies- kuin virkamieseliittiäkin sen ohella, että joukossa on myös alempia toimihenkilöitä, työntekijöitä, työttömiä, opiskelijoita, eläkeläisiä ym. kaupunkilaisia. Tämä sekoittuneisuus estää kartta-analysia löytämästä tavoiteltuja eliittejä. Ne erottuvat paljon helpommin tasaisine pientaloalueilta, joille ei pääse muodostumaan monipuolista väestörakennetta. Asuntojen harvalukuisuuden vuoksi tällaiset laajat alueet muodostavat silmälle erottuvia ryhmittymiä kartalle. Tarkempi silmäily Eteläisen suurpiirin alueella tuo esille sieltäkin noin 10 sellaista ruutua, joissa tulo- ja koulutuskärki kohtaavat. Tiiviisti rakennetussa kantakaupungissa näihin sijoittuu noin 15 000–18 000 asuntoa – moninkertainen määrä Tapiolan takaisten pientaloalueiden asuntomäärään verrattuna.

Todellisuutta paremmin vastaava kuva saataisiin toisentyyppisellä karttaesityksellä. Seuraavassa tarkastellaan karttojen muodossa vuoden 2003 alueittaisia tulotietoja. Kaksiulotteiseen karttaan on merkitty yli 27 000 euroa ansainneiden tulonsaajien osuus kaikista tulonsaajista. Tähän ryhmään lukeutuu noin neljännes pääkaupunkiseudun tulonsaajista, joten se suunnilleen vastaa tulojen yläkvartiilia. Kvantitatiivisessa kartassa ovat vastaavan tuloluokan määrät alueittain. Nämä karttaesitysvaihtoehdot tuottavat keskenään huomattavan erilaisen kuvan tuloeliittien alueellistumasta.

Taulukko 7. Työpaikkakasvun jakautuminen informaatioalalla 1993–2003

	Espoo	Helsinki
Kaikki työpaikat	33 623	76 978
Informaatioala yhteensä	8 332	28 203
Tavaratuotanto	2 877	4 101
Palvelutuotanto	4 607	12 830
Sisältötuotanto	848	11 272
Informaatioalan osuus, %	24,8	36,6

Kortteisen, Vaattovaaran ja Alasuutarin artikkelissa on lopuksi tehty kyselyaineiston analyysi ja pyritty yhdistämään se muodostettuun ruutuaineistoon. Siitä käykin selville ammattirakenteen tietyt yhteydet koulutuksen ja tulojen muodostamaan kehikkoon. Samaten elämäntyyli tutkimuksen kysymyspatterin faktorianalyysi luo joitakin yhteyksiä ruutuaineistossa käytettyihin luokitteluihin. Enimmältä osaltaan ne ovat kuitenkin lähellä nollalatausta. Ei myöskään käy selville, tukevatko kyselytutkimuksen tulokset hypoteesia Helsinginniemen ”suhteellisesta tuloköyhyydestä”. Joka tapauksessa tämäntyyppinen menetelmien ja aineistojen triangulaatio on tutkimuksessa tervetullutta ja tulkinnat kiinnostavia. Yhtä tervetullutta on, että triangulaatiota harjoitettaisiin myös kaupunkikehityksen peruskuvauk-

sen menetelmien ja tietolähteiden suuntaan. Sitä varten tilastot on tehty.

Eliitit pyrkivät eriytymään kaupunkiseuduilla asuinpaikkojensa mukaan, tätä ei käy epäminen. Tässä tapahtuvat prosessit ja kehityssuunnat ovat kuitenkin paljon moninaisemmat, kuin Kortteinen, Vaattovaara ja Alasuutari antavat ymmärtää. Esille tulleet havainnot osoittavat, että lukuisat alueet myös Helsingissä ovat erilaisten eliittien haluttuja asuinpaikkoja. Koko maan ja pääkaupunkiseudun varakkaimmat ovat vahvasti edustettuina Helsingissä (Lankinen 2006a). Asuntohintojen ajallinen seuranta osoittaa Helsingin ykkösalueen ottaneen selvän etumatkan hintajohdajana Espoon ”läntisen alueellistuman” luisuessa alaspäin suhteellisessa hintavertailussa. Hinnat kuvastavat aina kilpailua halutuista asuinpaikoista (esim. Lankinen 2004b). Eliittien tutkimuksessa olisi aiheellista kiinnittää huomiota virkamies- ja liikemieseliittien ohella kulttuuriisiin eliitteihin. Näiden suuntautuminen kohti urbaania asuinympäristöä on osoittautunut merkittäväksi kaupunkiprosessien käyttövoimaksi. Il-

man sitä ei voida ymmärtää Helsinginniemen eikä myöskään Pitkäsillan pohjoispuolen voimakasta koulutuksellista nousua, jonka vauhti kuuluu seudun nopeimpiin. Tämän ohella esiintyy teknisen alan osaajien pyrkimystä seudun reuna-alueille. Nämä prosessit tuottavat keskenään ristiriitaisia seurauksia, joissa seudun rakenne muotoutuu. (Esim. Ilmonen & al. 2000.) Asetettaessa Helsingin seutu Euroopan mittaiseen vertailuun voidaan havaita tämän rakenne- ja kehitystyyppin sijoittuvan lähinnä ranskalaisen kaupunkimallin suuntaan. Siinä tyyppillistä ovat vahva keskusta ja heikommat reunavyöhykkeet. Englannin ja Belgian kaupungeille puolestaan ovat tyyppillisiä keskuskaupungin heikkeneminen ja reunojen vahvistuminen. (Lankinen 2006b.) Mitkään merkit eivät tähän mennessä ole viitanneet siihen, että Helsinki olisi vaihtamassa jälkimmäiseen joukkueeseen. Tämä ei tietenkään takaa, ettei näin voisi jatkossa käydä. Siitä tiedon saaminen edellyttää kuitenkin aina aikasarjojen monipuolista muodostamista ja tutkimusta. Poikkeileikkaus ei riitä.

TIIVISTELMÄ

Markku Lankinen: Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla – tilastonäkökulma

Tämän artikkelin lähtökohtana oli Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä 5/2005 ilmestynyt artikkeli ”Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla” (Matti Kortteinen, Mari Vaattovaara ja Pertti Alasuutari). Kyseisen analyysin keskeinen tulos oli, että pääkaupunkiseudulla on selkeästi erotettavissa Bourdieun määritelmän mukainen alueellinen eriytyminen eliitin sisällä liike-elämän johtokerroksiin yhtäällä ja virkamieseliittiin toisaalla. Tämä päätelmä pohjautuu 250 metriä kertaa 250 metriä -suuruista karttaruuduista johdettuihin tuloksiin. Tilastoanalyysi, johon tärkeimpinä kuuluvat väestön tuloja, koulutusrakennetta sekä sosioekonomista rakennetta kuvaavat aikasarjat, ei kuitenkaan anna tukea tälle päätelmälle. Pääkaupunkiseudulla ei ole selvästi erotettavissa kyseisen kaltaista eliittien eriytymistä. Tällaisen eriytymisen lievä vivahde on toki löydettävissä Helsingin ja Espoon sekä erikseen tarkasteluun otettujen Helsinginniemen sekä Espoon Suur-Tapiolan välillä. Molemmissa liike-elämän eliitti muodostaa

noin kahden kolmasosan enemmistön eliitistä. Tietty tendenssi ns. virkamieseliitin sijoittumiseen Helsingin puolelle on erotettavissa, mutta käsitettä ”pääasiallinen” ei ole soveliaasta käyttää tässä yhteydessä. Vastaava koskee liikemieseliitin sijoittumista Espooseen. Huipputulosten verotustietojen mukaan liikemieseliitin ylin kärki sijoittuu nimenomaan Helsinkiin.

Artikkelissa pohditaan myös, minkä vuoksi eri tietolähteiden käyttö tuottaa näin erilaisia tuloksia. Tällöin huomio kiinnittyy ruutukarttatekniikan ongelmiin. Kuvattaessa alueellisesti tasaisesti sirotunutta rakennetta sen tuloksia voidaan pitää uskottavina. Pääkaupunkiseudun asutuksen rakenne on kuitenkin tiheydeltään hyvin epätasainen. Yhteen ruutuun mahtuu eteläisessä kantakaupungissa noin 1 800 asuntoa, kun taas väljemmin rakennetulla pientaloalueella yksi ruutu vetää vain noin 30 asuntoa. Tästä johtuen yksinomaan ruutukarttatekniikkaan nojaten ei pitäisi tehdä kvantitatiivisia päätelmiä. Empiirisessä kaupunkitutkimuksessa eri lähteistä nouseva data-triangulaatio ei ole vain toivottava, vaan myös välttämätön menettelytapa edetäessä havainnoista tulkintoihin.

KIRJALLISUUS

- ILMONEN, MERVI & HIRVONEN, JUKKA & KNUUTI, LIISA & KORHONEN, HELI & LANKINEN, HEIKKI: Rauhaa ja karnevaaleja: tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 78. Espoo 2000
- KORTTEINEN, MATTI & VAATTOVAARA, MARI: Pääkaupunkiseudun kehityssuunta on kääntynyt. Yhteiskuntapolitiikka 64 (1999): 4, 342–351
- KORTTEINEN, MATTI & VAATTOVAARA, MARI & ALASUUTARI, PERTTI: Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005): 5, 475–487
- LANKINEN, MARKKU: Miten asuntotuotanto vaikuttaa kunnan veropohjan kehitykseen? Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 2004: 3. YTV, 2004. 2004a
- LANKINEN, MARKKU: Asuntomarkkinoiden vuoristorata – faktat ja tulkinnat. Yhdyskuntasuunnittelu 42 (2004): 3–4, 81–94. 2004b
- LANKINEN, MARKKU: Muuttoliikkeen vaikutus Helsingin väestörakenteeseen ja veropohjaan. Tutkimuk-

sia 2005: 4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2005

LANKINEN, MARKKU: Helsingin veropohjan kehitys vuoden 2000 jälkeen. 2006 (julkaisematon käsikirjoitus). 2006a

LANKINEN, MARKKU: Helsingin asuntokannan vetovoima- ja työntekijöistä. 2006 (julkaisematon käsikirjoitus), 2006b

LÖNNQVIST, HENRIK & VAATTOVAARA, MARI: Asuntomarkkinoiden vuoristorata – ovatko kaikki alueet samalla radalla? Tutkimuksia 2004/5. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2004

VAATTOVAARA, MARI: Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. City of Helsinki Urban Facts Research Series 1998: 7. Helsinki 1998.

Tilastolähteitä

Helsingin historiatilastot 2000 aineisto

Helsingin seudun aluesarjat

Tilastokeskus, Altika, Seutuindikaattorit, Statfin

Verohallitus, maksuunpanon tilasto.